

Література

1. Брушлинский А. В. Мышление и прогнозирование / А. В. Брушлинский. – М. : Мысль, 1979. – 230 с.
2. Вилькеев Д. Педагогическая психология / Д. Вилькеев. – Казань : ТГГПУ, 1992. – 228 с.
3. Краевский В. В. Концептуальность курса педагогики как условия формирования у будущих учителей конструктивно-деятельностной позиции / В. В. Краевский // Педагогика как наука и учебный предмет. – Тула : Изд-во ТГПУ, 2000. – Ч.1. – 217 с.
4. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Л. : Наука, 1985. – 32 с.
5. Кулюткин Ю. Н. Индивидуальные различия в мыслительной деятельности взрослых учащихся / Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. – М. : Педагогика, 1971. – 111с.
6. Лихачев Б. Т. Педагогика: курс лекций / Б. Т. Лихачев. – М. : Прометей, 1993. – 528 с.
7. Лопанова Е. В. Критерии оценки профессионального мышления педагога / Е. В. Лопанова. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: gentocs.ru/docs/index-18174.html?page=5
8. Орлов А. А. Профессиональное мышление учителя как ценность / А. А. Орлов // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 63-68.
9. Ращигулина Е. Н. Современные подходы к исследованию профессионально-педагогического мышления и средства его развития у студентов вуза / Е. Н. Ращигулина // Вестник ОГУ. – 2005. – № 9. – С. 62-68.
10. Самолов А. С. Развитие аксиологической направленности профессионального мышления будущих учителей в контексте требований ФГОС ВПО-3-го поколения / А. С. Самолов // Вестник ОГУ. – 2013. – № 1 (5). – С. 147-152.
11. Слостенин В. А. Методологическая культура учителя / В. А. Слостенин, В. Э. Тамарин // Советская педагогика. – 1990. – №7. – С. 82-88.
12. Степанова Н. А. Развитие прогностического и конструктивного компонентов профессионального педагогического мышления будущего учителя на занятиях по психологии : дисс... кандидата психол. наук : 19.00.07 / Степанова Наталия Анатольевна. – Калуга, 2003. – 188 с.

Бойченко В.В.

Характеристики профессионального педагогического мышления учителя: теоретический анализ

Обоснована важность профессионального педагогического мышления для эффективной деятельности учителя. Проанализированы взгляды ученых на основные качества и свойства, наличие которых обеспечивает высокий уровень педагогического мышления учителя. Мы проследили изменения, происходившие в характеристиках этого мышления в течение второй половины XX – начала XXI века. Выяснено, что важным признаком профессионального педагогического мышления в современных условиях считается его аксиологическая составляющая, которая обеспечивает отношение учителя к своей педагогической деятельности и к ученикам как к личностной ценности.

Ключевые слова: профессиональное педагогическое мышление, учитель, качества, свойства, умения, ценности, учебный процесс.

Boichenko V. V.

Description of teacher's professional educational thinking: theoretical analysis

The article deals with pedagogical thinking formation among the students of pedagogical high school and clears up the essence of pedagogical thinking as professional competence of the teacher. On the basis of analysis of philosophical, psychological and pedagogical literature essence of concept professional and pedagogical thought. The importance of professional and pedagogical thought for effective activity of teacher is grounded. The looks of researchers on basic qualities and properties, the presence of which is provided a high level of professional and pedagogical thought of teacher are analysed. Changes which took place in descriptions of this thought during the second half of XX – the beginning of XXI century are traced. It is found out, that in modern terms the important sign of professional and pedagogical thought the aksiological constituent which provides attitude of teacher toward the pedagogical activity and to the pupils as to the personality value is considered. On the basis of the psychological and educational research analysis the concepts of pedagogical thinking and system of pedagogical thinking formation is given.

The scientific views on the quality and practice-oriented characteristics of professional pedagogical thinking of teachers prove the presence a wide range of qualities, properties, skills in its composition. If considering these features in historical retrospective review, we can state not only a gradual increase in their number, but also the concretization of manifestations, filling previously known skills with a new content, taking into account modern requirements to professional skills, competence of the teacher. An important aspect of professional and pedagogical thinking arises humanistic component that orientate the process of training and education on the subject-subjective, the dialogue principles in which the teacher and the student are equal participants in the educational process.

Key words: professional and pedagogical thought, teacher, qualities, properties, abilities, values, educational process.

Подано до редакції 07.04.2014

УДК 378:[371.134.035.5:331.101.1]

© 2014

Букатова О.М.

ЕРГОНОМІЧНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті йдеться про ергономічну готовність майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності в умовах сучасної модернізації вищої освіти. Також було охарактеризовано та проаналізовано компоненти ергономічної готовності майбутніх учителів технологій під час проведення занять в ЗНЗ та в позаурочний час.

Ключові слова: ергономічна готовність, педагогічна діяльність, педагогічні технології компоненти ергономіки.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасному суспільстві відбуваються глибокі соціально-економічні зміни, які зачіпають і систему професійно-технічної та вищої освіти. Інноваційні процеси в освітній сфері здійснюються в умовах економічної та політичної нестабільності. Основні маси населення не готові до вступу в нові економічні відносини, орієнтовані на різноманіття форм власності, конкуренцію і ділову заповзятливість, низький рівень життя тощо. Ці негативні тенденції посилюють в державі соціально-економічні протиріччя. В результаті соціально-психологічні дослідження науковців свідчать про низький рівень психологічної адаптації людей до нових економічних умов.

Ергономіка взаємопов'язана з усіма науками, предметом вивчення яких є трудова діяльність людини: інженерною психологією, психологією, технологією, фізіологією, гігієною, соціологією праці, безпекою праці тощо. Вона виникла на «стиках» наук про людину і покликана усунути порушення єдності оптимізації всіх компонентів трудової діяльності, обумовлених безліччю дисциплінарних підходів до створення умов щодо вивчення технологій.

Значення ергономіки для народного господарства полягає в посиленні соціальної орієнтації технічного прогресу, у підвищенні якості і скороченні термінів підготовки людини до обслуговування цих систем, зведенню до мінімуму кількості аварій і катастроф з причин недосконалої організації взаємодії людини з технікою, зниженні напруженості і підвищенні привабливості праці [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Ергономічні дослідження в контексті педагогічної та професійної практики проводилися в дослідженнях В. Буряка, К. Марквардта, А. Молибога, В. Наумчика, В. Нестеренка, С. Скидана. Вдосконаленням процесів підготовки студентів засобами педагогічної ергономіки були описані в роботах А. Воловиченка, О. Гервасія, І. Зельдіса, А. Кожина, О. Максименка.

Впровадженням наукової організації праці з основами ергономіки на заняттях технології були конкретизовані в працях педагогів і психологів ХХ століття. Питанням оснащення та методичним забезпеченням шкільних технологічних майстерень розглядалися в працях А. Воловиченка, І. Зельдіса, В. Степенка. Удосконаленням обладнання та інструментів для матеріально-технічного забезпечення шкільних технологічних майстерень були розглянуті в працях А. Воловиченка, І. Коржева, Л. Любомирського, Г. Сальникова. Дослідженням режиму праці учнів у шкільних технологічних майстернях були розглянуті в працях В. Андріяшина, Б. Ведмеденка, С. Крапівіщевої, Н. Малинської, Р. Сапожникової. Загальні принципи наукової організації праці учнів на заняттях з технології впроваджувалися в роботах П. Азаренкова, С. Батишева, Л. Бондарєва, А. Сайка. Психологічні аспекти наукової організації праці учня на уроках технології і вчителя технології досліджувалося в наукових розробках Ю. Азарова, П. Блонського, Д. Ельконіна, Е. Кагарова, Н. Кузьміної, Є. Мілеряна, І. Раченка, І. Фастовця, А. Щербакова, Б. Якубова.

Формулювання цілей статті... Метою статті є охарактеризувати ергономічну готовність майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності в умовах сучасної модернізації вищої освіти.

Аналіз етапів формування ергономічної готовності майбутніх учителів технологій дає можливість провести паралель між розвитком «Технології» як предмета та педагогічною ергономікою. Стало очевидним, що в ті періоди минулого століття, коли трудове навчання як предмет витіснялося з навчального процесу, ергономіка не могла в повну силу розвиватися і діяти. В нашій статті ми повинні встановити взаємозв'язок між підходами до вдосконалення навчально-продуктивного процесу і вимогами ергономіки, оскільки професійна діяльність майбутніх учителів технологій подібна виробничий праці, а використання ергономічної готовності до педагогічної діяльності паралельно з положеннями про педагогічні практики (активні і пасивні) стало закономірною необхідністю [9].

Для використання основ ергономічної науки, як засобу удосконалення педагогічної діяльності майбутніх учителів технологій, нам необхідний відповідний рівень підготовки педагогічних кадрів. Адже від педагогічної майстерності, знань, умінь і навичок майбутніх учителів технологій залежить якість, ефективність і безпека підготовки учнів до уроків технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження... Ергономіка – це наука, що вивчає людину та її функціональні здібності в процесі педагогічної діяльності з метою її оптимізації, для нашого дослідження важливо, те, що «синтезуючи дослідження цілого ряду наук про трудову діяльність та технологічних дисциплін, ергономіка може сприяти встановленню відповідних міжпредметних зв'язків та кращої організації самого процесу навчання» [4].

Ергономіка виникла у зв'язку із значним ускладненням технічних засобів і умов їх функціонування в сучасному виробництві, істотною зміною трудової діяльності людини, синтезуванням у ній багатьох трудових функцій. Ергономіка сформувалася на стику наук – психології, фізіології та гігієни праці, соціальної психології, анатомії і ряду технічних наук. В умовах науково-технічної революції різко зросли вартість технічних засобів та «ціна» помилки людини при управлінні складними системами. Тому при проектуванні нової і модернізації існуючої техніки особливо важливо заздалегідь і з максимальною доступною повнотою враховувати можливості і

особливості людей, які будуть нею користуватися. При вирішенні такого роду завдань необхідно узгодити між собою рекомендації психології, фізіології, гігієни праці, соціальної психології, співвіднести їх і пов'язати в єдину систему вимог до того чи іншого виду трудової діяльності людини.

Ергономіка знаходить застосування у всіх областях людської діяльності: в організації виробництва і в конструюванні нової техніки, в проектуванні будинків і обладнанні приміщень, в дизайні, в медицині, в спорті.

Важлива вимога ергономіки – використання сучасних екологічно чистих матеріалів та технологій в облаштуванні для людини її «робочого простору» [1].

Завдяки ергономіці успішно ведеться профілактика «професійних» захворювань, підвищується продуктивність праці.

У сучасній освіті з кожним роком збільшується навантаження на учнів та вчителів, а разом з ним в школах зростає кількість дітей і дорослих, що постійно зазнають втому і незадоволеність своїми досягненнями, які страждають хронічними захворюваннями. І тут на допомогу приходять педагогічна ергономіка – наука про раціональну організацію навчального процесу та педагогічної праці, про грамотне обладнання робочих місць для вчителя та учнів.

Проблема погіршення здоров'я підростаючого покоління останнім часом стала об'єктом уваги медиків, педагогів, батьків, широкої громадськості. Аналіз матеріалів роботи шкіл з формування культури здорового способу життя показує, що накопичений досить багатий досвід з організації здоров'яформуючої діяльності та створення здоров'язберігаючих умов в освітній установі. Однак більшість дій, що вживаються адміністрацією освітніх установ щодо усунення факторів, які негативно впливають на здоров'я школярів, спрямовані на проведення спортивних заходів, днів Здоров'я, організацію тематичних лекцій і т.п.

У цьому зв'язку хотілося б звернути увагу на одну з головних причин погіршення здоров'я учнів – інтенсифікацію навчального процесу. І тоді, розглянувши критерії здоров'язберігаючої навчальної діяльності, можна системно підходити до вирішення практичних завдань щодо збереження здоров'я дітей шкільного віку та формування ергономічної готовності викладачів технологій.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури під ергономічною готовністю вчителя технологій до організаційно-педагогічної діяльності розуміємо своєрідне особистісне утворення, яке включає в себе інтереси, потреби, прагнення, спрямовані на вдосконалення процесу трудового навчання учнів. Готовність вчителя технологій до організаційно-педагогічної діяльності на основі ергономічної науки розглядається нами як сукупність знань, умінь і навичок, що необхідні для ефективної організації навчально-виробничого процесу в технологічних майстернях ЗНЗ, здатність і готовність аналізувати і проектувати виробничі процеси, обладнання, місця, середовище проживання згідно ергономічних вимог, а також оволодіння науковими основами та методикою проведення ергономічних досліджень.

Важливими умовами досягнення високого рівня ергономічної готовності майбутніх вчителів технологій була визначена необхідність ретельного і цілеспрямованого формування змістовної основи професійної підготовки, а також оптимальне поєднання процесу навчання з технологічною діяльністю і педагогічною практикою як активною так і пасивною [7].

У нашій статті ми повинні розібрати чотири компоненти ергономічної готовності майбутнього вчителя технологій. До них ми можемо віднести:

1) Ціннісний компонент – відбиває особисте ставлення до ергономічної підготовки майбутнього вчителя технологій (наявність або відсутність позитивної мотивації щодо значення результатів ергономічних досліджень для організації продуктивної технологічної діяльності учнів і збереження їх здоров'я).

2) Когнітивний компонент – визначає рівень реалізації пізнавальної діяльності майбутнього вчителя технологій (їх ступінь оволодіння спеціальними знаннями з основ педагогічної ергономіки).

3) Діяльнісний компонент – формує ергономічні аспекти практичної діяльності майбутнього вчителя технологій (їх ступінь реалізації результатів ергономічних досліджень при професійній педагогічній діяльності);

4) Креативний компонент – розкриває сутність творчого підходу до ергономічної діяльності майбутнього вчителя технологій (здійснення в тій чи іншій мірі креативного підходу до організації ергономічно досконалого навчально-виробничого процесу на уроках технологій).

Визнаючи сукупність компонентів як мірної одиниці рівня сформованості ергономічної готовності майбутнього вчителя технологій, нам потрібно охарактеризувати структуру ергономічної готовності майбутнього вчителя технології до професійної діяльності [3].

До структури ергономічної готовності майбутніх учителів технологій ми можемо віднести такі компоненти:

- знання основ ергономічної теорії;
- знання ергономічних вимог до оснащення навчальних майстерень, робочих місць учнів і вчителя технологій;
- знання про вікові особливості розвитку учнів при формуванні трудових прийомів;

- знання естетичних і санітарно-гігієнічних норм праці учнів у технологічних майстернях, вміння підбирати оснащення і інтер'єр майстерні;
- вміння визначати і підтримувати належні умови праці учнів;
- вміння організовувати робочі місця учнів;
- вміння підбирати раціональні трудові дії, прийоми обробки матеріалів і етапи технологічного процесу;
- усвідомлення значення ергономічної підготовки на шляху гуманізації освіти;
- особистісне ставлення до проблематики ергономічності цих досліджень;
- мотиваційна спрямованість на необхідність існування ергономічного підходу;
- професійна значимість використання навичок ергономічного характеру;
- творчий підхід до використання прийомів ергономічного проектування;
- виробничі і організаційні навички творчого характеру;
- педагогічна майстерність;
- комунікативно-управлінські навички згідно ергономічних вимог [5].

На основі вищесказаного ми прийшли до висновків, що під ергономічно-педагогічними умовами можна розуміти сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для організації цілеспрямованого освітнього процесу, котрий сприяє ефективному навчанню учнів ЗНЗ з урахуванням психолого-педагогічних, фізіологічних та антропологічних особливостей їх розвитку.

Вивчення та проектування таких ергономічних систем створили необхідні передумови для об'єднання наук природничого та спеціального циклу зумовили появу нових дослідницьких завдань:

- По-перше, це завдання, пов'язані з описом характеристик людини як компонента автоматизованої системи. Йдеться про процеси сприйняття інформації, пам'яті, прийняття рішень, дослідження рухів та інших процесів, проблеми мотивації, готовності до діяльності, стресу, колективної діяльності операторів. З точки зору забезпечення ефективності діяльності людини, важливе значення мають такі фактори, як стомлення, монотонність операцій, перцептивне і інтелектуальне навантаження, умови роботи, фізичні фактори навколишнього середовища, біомеханічні і фізіологічні чинники.

- По-друге, це завдання проектування нових засобів діяльності, що відносяться переважно до забезпечення взаємодії людини і машини. До таких засобів відносять візуальні і слухові індикатори, органи управління, нові інструменти і прилади.

- По-третє, це завдання системного характеру, пов'язані з розподілом функцій між оператором і машиною, з організацією робочого процесу, а також завдання підготовки, тренування і відбору операторів [8].

Перелік даних знань має бути передбачений освітньо-професійною програмою підготовки майбутнього вчителя технологій. Він повинен сформувати уявлення про структуру та зміст діяльності майбутніх вчителів технологій, які повинні вміти:

- виділяти і пояснювати різні види діяльності майбутнього педагога: трудову, навчальну, професійну;
- класифікувати види ергономічної діяльності по участі майбутнього вчителя технологій в системах «людина – техніка – середовище» на основі знань про характер переробки інформації людиною і про характер взаємодії з інформаційною моделлю;
- визначати надійність діяльності майбутнього вчителя технологій на основі знань з теорії ергатичних систем;
- зробити формалізований опис процесу оцінки надійності, якості, ефективності ергономічної діяльності;
- проектувати алгоритм ергономічної готовності майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності;
- формулювати і вирішувати задачу розподілу функцій для різних технологічних ситуацій і при різних критеріях;
- визначати роль і місце експертних систем у підготовці рішень;
- описувати знання для їх подання в ергономічну науку за допомогою виставок робіт учнів, участі в олімпіадах тощо;
- формулювати ергономічні та функціональні вимоги до систем підтримки прийняття рішень;
- працювати із зразками експертних систем і систем підтримки прийняття рішень;
- формувати ергономічні вимоги до робочого місця і до робочого середовища [6].

Всі вищезазначені знання та вміння майбутній вчитель технологій повинен отримати в процесі вивчення дисциплін, передбачених навчальним планом спеціальності.

Висновки... У будь-якій цивілізованій країні ергономіка стає однією з рушійних сил економічного і соціального прогресу. Значення ергономіки для народного господарства полягає в посиленні соціальної орієнтації технічного прогресу, скорочення термінів підготовки людини до обслуговування цих систем, зведенню до мінімуму кількості аварій і катастроф з причин недосконалої організації взаємодії людини з технікою, зниженні напруженості і підвищенні привабливості праці.

У зв'язку з кардинальною зміною характеру трудової діяльності людини – повсюдним переходом від фізичної праці до переважно розумовому – у ергономіки з'явилися нові пріоритети: когнітивні процеси, освіта всіх ланок, управління персоналом тощо.

В Україні є нормативна база та соціальні передумови для розвитку і поширення ергономічної освіти.

Світовий досвід говорить про необхідність ергономічної підготовки майбутніх учителів технологій. Ергономічна підготовка майбутніх учителів технології є новим об'єктом і предметом дослідження в педагогіці.

Викладені вище результати дослідження є першим етапом процесу ергономічної підготовки майбутніх учителів технології в професійній діяльності. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку методики та педагогічної технології навчання студентів технологічно-педагогічних факультетів саморегуляції навчально-пізнавальної діяльності для подальшого використання ними ергономіки в своїй професійно-педагогічній діяльності.

Література

1. Алексеев Н.Г. Методологические принципы проектирования образовательных систем / Н.Г. Алексеев // Проектирование в образовании: проблемы, поиски, решения. М. : Институт педагогических инноваций РАО, 1994. – С. 20-23.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: історія: теорія. / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 532 с.
3. Борисова Т.М. Проблеми та перспективи формування ергономічних знань у студентів технологічних факультетів педвузів / Т.М. Борисова // Інноваційні технології в професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 12-14 квіт. 2007 р.). – Полтава : ПДПУ, 2007. – Вип. 2. – С. 331-333.
4. Буряк В.К. Эргономические основы учебного процесса в высшей школе / В.К. Буряк. – Кривой Рог : КПИ, 1993. – 132 с.
5. Дизайн і ергономіка. Класифікація і номенклатура дизайнових та ергономічних показників якості побутових машин та приладів: ДСТУ 3963-2000. [Чинний від 2001-12-01]. – К. : Офіційне видання, 2000. – 24 с. – (Національний стандарт України).
6. Зинченко В.П. Основы эргономики. / В.П. Зинченко, В.М. Мунипов. – М. : Изд-во МГУ, 1979. – 344 с.
7. Мунипов В.М., Зинченко В.П. Эргономика: человекоориентированное проектирование техники, программных средств и среды: Учебник. / В.М. Мунипов, В.П. Зинченко. – М. : Логос, 2001. – 356 с.
8. Рубцов О.Л. Дизайн та ергономіка: номенклатура показників якості / О.Л. Рубцов, В.О. Свірко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2004. – № 3. – С. 22-28.
9. Сидоренко В.К. Актуальні проблеми підготовки вчителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні / В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 41-44.

Букатова О.М.

Эргономичная готовность будущих учителей технологий к педагогической деятельности

В статье идет речь о эргономической готовности будущих учителей технологии к педагогической деятельности в условиях современной модернизации высшего образования. Также были охарактеризованы и проанализированы компоненты эргономичной готовности будущих учителей технологии при проведении занятий в ООЗ и во внеурочное время.

Ключевые слова: эргономичная готовность, педагогическая деятельность, педагогические технологи компоненты эргономики.

Bukatova O.M.

Ergonomic readiness of the future teachers of technology to teaching

The article dealt with an ergonomic willingness of future teachers of technology for teaching activities in the current modernization of higher education.

Particular attention is paid to the study of the process of successful professional activity that accompanied the creation of ergonomic conditions for the main components of the educational environment that determine the dependence of the effectiveness of the technology of the future teacher of ergonomic work place organization designed to perform professional tasks.

Particular attention is paid to the feature of the professional activity of teacher of technology that should be prepared for a successful or defective performance of their professional duties.

The necessity of taking into account the humanistic idea in the implementation of ergonomic technology education.

Also described and analyzed the ergonomic component of future technology teachers during lessons in CEI and after school.

Key words: ergonomic readiness, educational activities, educational technology components ergonomics.

Подано до редакції 19.03.2014

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Петуховою Т.А.

УДК: 378+377.35+78.07+785.6+7.071

© 2014

Економова Е.К.

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВАКІВ ДО КОНЦЕРТНО-КАМЕРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті автор пропонує структуру концертно-камерної діяльності співака, розглядає структуру професійної підготовки співаків до концертно-камерної діяльності у вищих навчальних закладах мистецтв, досліджує сутність феномену «професіоналізм співака у концертно-камерній діяльності», створює модель професійної підготовки співаків до концертно-камерної діяльності, а також розробляє педагогічні умови, які сприятимуть ефективності професійної підготовки співаків і досягненні успішності у концертно-камерній діяльності.